

■ GEORGES DUBY
NEDĚLE U BOUVINES
27. ČERVENEC 1214

..... 23
..... 24
..... 25
..... 26
..... 27
..... 28
..... 29
..... 30
..... 31
..... 32
..... 33
..... 34
..... 35
..... 36
..... 37
..... 38
..... 39
..... 40
..... 41
..... 42
..... 43
..... 44
..... 45
..... 46
..... 47
..... 48
..... 49
..... 50
..... 51
..... 52
..... 53
..... 54
..... 55
..... 56
..... 57
..... 58
..... 59
..... 60
..... 61
..... 62
..... 63
..... 64
..... 65
..... 66
..... 67
..... 68
..... 69
..... 70
..... 71
..... 72
..... 73
..... 74
..... 75
..... 76
..... 77
..... 78
..... 79
..... 80
..... 81
..... 82
..... 83
..... 84
..... 85
..... 86
..... 87
..... 88
..... 89
..... 90
..... 91
..... 92
..... 93
..... 94
..... 95
..... 96
..... 97
..... 98
..... 99
..... 100

Ediční rada
Eliška Hlaváčková

Průběh
Vydání první vyčísleno

Copyright © Editions Gallimard 1973
Paris 1973
Translation © Tomas Opatrný
Eliška Hlaváčková

ISBN 80-7303-154-3

V roce 1214 připadal 27. červenec na neděli. Neděle je dnem Páně. Celá mu náleží. Znal jsem sedláky, kteří se ještě trochu chvěli, když je špatné počasí donutilo sklízet úrodu v neděli – cítili na svých bedrech zlobu nebes. Farníci ze 13. století ji vnímali mnohem hrozivěji. Kněz jim v ten den nezapovídal pouze manuální práci. Snažil se je přesvědčit, aby nedělní čas světili beze zbytku a úchránili jej před třemi poskvrnami: penězi, sexem a prolitou krví. Proto tehdy nikdo nedával peníze do oběhu v neděli. Proto si muži v neděli, byli-li jen trochu zbožní, zachovávali náležitý odstup od svých manželek a zboží bojovníci netasili své meče. Avšak 27. července 1214 byl tento zákaz porušen několika tisíci válečníků. Utkali se s velkou vervou u mostu v Bouvines ve Flandrech. Vedli je dva králové, německý a francouzský. Pověřeni Bohem zachovávat řád světa, posvěceni biskupy, byli tedy sami napůl kněžími a měli lépe než kdokoli jiný dodržovat církevní příkázání. Přesto se ten den odvážili postavit jeden proti druhému, povolali do zbraně své druhy a pustit se do boje. Nebyla to pouhá šarvátko, ale skutečná bitva. Navíc to byla po sto letech první bitva, kterou se francouzský král odhodlal svést. A konečně šlo i o vítězství, které Bůh dal těm, které si oblíbil a které bylo slavnější, než kam sahala paměť. Byl to triumf hodný Julia Caesara nebo císaře Karla Velikého, jež oslavují písně. Ze všech těchto důvodů se stala napůl sklizená pole u Bouvines místem památné události. Události jsou jako pěna dějin, jako bubliny, bývají menší nebo větší, na hladině praskají a jejich zánik vyvolává neklid, který se šíří do větší či menší vzdálenosti. Tento zánik zanechal velmi trvalé stopy – ještě dnes nejsou docela smazány. A pouze tyto stopy události ožívují. Mimo ně není událost ničím. Tato kniha hodlá pohovořit zejména o nich.

Dodnes se nám dochovaly dva druhy stop. Jedny jsou ne-

jasné a proměnlivé, přitom natrvalo či přechodně uloženo v paměti lidí našeho věku. Pokud vzpomínka na bitvu u Bouvines úplně nezmizela, je to díky jejímu pečlivému uchovávaní. Vrací se mi obrázek z mé první učebnice dějepisu. Byl na něm vyobrazen velký skarabeus s liliovými květy na krovkách, hlavu skrytou v kovové schránce, jak se zmítá na zemi, částečně uvězněná pod poraženým koněm. Ze všech stran na něj útočí vyceněné zuby a ostří. Bylo mi vysvětleno, že jde o francouzského krále, který přesto zvítězí. Tento výjev shlédli všichni Francouzi mého věku, když jim bylo osm nebo deset let, všichni školou povinni v prvním čtyřicetiletí 20. století nebo v poslední čtvrtině století minulého. Předtím znělo slovo Bouvines v kasárnách lehké jízdy, v leženích Napoleonovy armády; bylo symbolem eskadron, stalo se i heslem šeptaným hlídkami, synonymem pro vítězství, které se řadí k bitvám u Tolbiaku a u Marignana, které se začlenilo do jedné dlouhé litanie, která přináší smíření, povznáší, upokojuje i tiší. Ozvěna těchto vlasteneckých trubek ještě zcela neodezněla. Byla zřetelnější, když vznikl záměr vybrat „třicet dnů, které stvořily Francii“; tehdy byla „bouvineská neděle“ spolu s bitvou u Poitiers vybrána jako jediná příznivá vojenská událost. Z těchto stop, které přežily až do současnosti, které nejsou hmatatelné, ale dobře zapadají do obrazů kolektivní minulosti, by bylo lákavé sestavit soupis, změřit na jednotlivých úrovních dané kultury jejich trvalost, preciznost a emocionální ohlas. Takové šetření by bylo průpravou pro vzrušující studium historického vědomí. Vyžaduje však metodiku a nástroje, které mi nejsou důvěrně známé. Jako historika mne zajímají stopy, kterým říkáme dokumenty.

Jsou současně přítomné i aktuální. Jejich přítomnost i aktuálnost je zhmotnělá a tudíž hmatatelná, popsatelná a změřitelná. Přesto jsou mrtvé: tvoří jakousi sraženinu vzpomínek. Vytvářejí základy, které zůstávají nadále pevné, i když místy mohou být i značně poškozené, popraskané či zhroucené. Opírají se o ně další stopy, které žijí pouze v paměti. Tvoří jakýsi seznam, důl a živnou půdu. Zásobu materiálu, jehož

množství je konečné a nemůžeme ho rozšířit. Práce vzdělavců je skutečně u konce. S trpělivostí postupně odhalili všechny tyto stopy. Shromáždili je, oprášili, nabalzamovali, katalogizovali, oštítkovali. Nakonec je uložili, aby se jako věčné svědectví staly symbolickým hrobem této události. Všechny jsou opotřebované, děravé, zrohovatělé, odřené. Některé jsou špatně čitelné. Některé ještě vidíme v jejich bezprostřední podobě, jiné poskytují pouze otisk původního svědectví, dnes již zmizelého. Např. v Arrasu byla v roce 1214 postavena brána svatého Mikuláše. Nejméně po dobu čtyř století mohli ti, kteří procházeli touto branou, rozpoznat dva nápisy: latinský, který připomínal datum stavby a jméno stavitele, a francouzský, který byl určen většímu počtu lidí. Jednalo se o báseň – čtyřicet dva veršů složených v roce 1250 opěvovalo památku prince Ludvíka, který byl v době stavby pánem Arrasu a Artois, a jeho otce, dobrého krále Filipa, který se, jak nápis upřesňuje, znepřátelil s lidmi od naproti, s Vlámý. Avšak Bůh ho poctil svou přízní a podařilo se mu v době kratší než jeden den vyhnat nepravého císaře Otu a zajmout pět hrabat. Ten den bylo zajato nebo zabito přes tři sta rytířů. Stalo se to jedné červenové neděle, pět dní před začátkem měsíce srpna před třiceti šesti lety mezi Bouvines a Tournai. Toto veřejné prohlášení ještě uvádí – zde je vzpomínka již mlhavější a časové určení neurčitější –, že jiný francouzský král koncem 10. století nedaleko odtud přemohl jiného císaře, jenž se rovněž jmenoval Ota. Pommník z Arrasu, zpráva o vítězství připomínající Carrousel, se nabízel pohledům všech, kteří opouštěli město směrem na sever. Na rozmezí kapetovského panství, tváří v tvář Flandrám i Říši, zde stojí jako válečná trofej. Hodlá pro další věky přenášet z jedné generace na druhou vědomí společných zájmů i chabrosti a v tomto kraji stále čerstvou vzpomínku na již dávný hrdinský skutek. Avšak zachází ještě dál. Záměrně zasazuje triumf z Bouvines do dlouhé řady vojenské slávy a v jedné oslavě propojuje prostřednictvím shodnosti jmen obou poražených nepřátelských vojevůdců dvě královská vítězství, vzdálená od sebe více než dvě stě padesát let, která byla již tehdy

vnímána jako národní vítězství. Vytesána do nejpevnějšího materiálu, který nepodléhá zubu času, měla tato báseň, podobně jako epitafy, přetrvat věky: tato událost neměla být nikdy zapomenuta.

Avšak i tento nápis zaniknul. Ačkoli kámen zmizel, text nápisu zůstal zachován. Na počátku 17. století, v dobách Peiresca a prvních antikvářů, v prvopočátcích kritického, vážně pojatého dějepisce, které se muselo od těchto dob opírat o spolehlivé prameny, se o to postarali dva muži. Spis byl tehdy opsán: částečně Ferrym z Locre, farářem kostela svatého Mikuláše v Arrasu, jenž shromažďoval podklady pro belgickou kroniku, a v úplnosti arraským advokátem a konšelem Antoinem de Mol, který projevil zájem o minulost vlastního města. Toto svědectví tedy uniklo zkáze, stejně jako část vzpomínek, které jsou přesně ohraničeny, jejichž ochráncem byl přes tři a půl století nápis na arraské bráně. Tato záchrana má rozhodující význam. Opisy byly publikovány ve dvou dílech. První bylo vytištěno v roce 1611, druhé v roce 1616. Obě tyto knihy jsou dnes neznámé. Avšak díky moderní vědě se tyto prameny staly znovu dostupnými. V roce 1856 Victor Le Clerc znovu vydal tento text a podrobil jej kritickému rozboru. Kdokoli si jej může dnes přečíst ve 23. svazku *Histoire littéraire de France* (s. 433–436). Tato stopa se nachází spolu s mnoha dalšími v řadě knihoven, leží na některé z polic, je na dosah ruky pro případné použití. Může přetrvávat ještě velmi dlouho, pravděpodobně mnohem déle než zájem, který vyvolává.

Historické přežití bitvy u Bouvines se opírá o stopy tohoto druhu – jsou četné a vzájemně se doplňují. Dochované prameny jsou rozličného původu a pocházejí ze všech možných věků, až po šestimetrový obelisk, který byl vztyčen roku 1863 nedaleko bitevního pole. Soupis všech těchto pramenů byl sestaven a rozličné otázky jim klademe již velmi dlouhou dobu. Ve dvou posledních desetiletích 19. století a v průběhu prvních třiceti pěti let 20. století byly využívány nejlepšími francouzskými, německými a anglickými medievalisty, zejména v letech 1881–1888 a 1913–1914. Hodnověrnost těchto svědec-

tví byla tudíž velmi přísně zkoumána. O průběhu boje a o předivu intrik, kterých je boj současně počátkem i vyústěním, bylo již řečeno všechno – a to velmi dobře. To nás zprošťuje povinnosti zkoumat tyto prameny ve stejném duchu ještě jednou. Nevzešlo by z toho totiž nic nového. Ať čtenář laskavě nahlédne do těchto solidních knih, z nichž většina byla napsána již před delší dobou. Jsou poučné a téměř všechny z nich i čtivé. Pokud náš čtenář spěchá, doporučujeme mu podívat se do třetího svazku *Histoire de France*, sepsaného pod vedením Ernesta Lavisse (s. 166–202). Toto shrnutí považují za velmi dobré. Drobné opravy ohledně bojových metod a odhadu početních stavů jednotlivých vojsk můžeme čerpat ze studie J. F. Verbruggena *De Krijgskunst in West Europa in de Middleweugen (IX. tot begin XIV. eeuw)* z roku 1954.

Rád bych upěl na stopy této události odlišný pohled. Pro pozitivistickou historiografii – o níž jsem právě hovořil a kterou nelze pominout – bitva u Bouvines výslovně zapadala do dynamiky dějin moci. Tento den jakoby tvořil uzel, který je spleťtější než všechny ostatní uzly na nepřetržitém řetězci rozhodnutí, pokusů, zaváhání, úspěchů i neúspěchů, které jsou seřazeny na jednom vektoru, který představuje vývoj evropských států. Tato představa přisuzuje profesi historika dva cíle. Nejdříve zjistit, k čemu na dotyčném místě 27. července 1214 skutečně došlo. Musí zkoumat prameny podobným způsobem, jakým postupuje vyšetřující soudce. Musí v nich vypátrat lež, nechat z nich vytrysknout pravdu, konfrontovat svědky, utlumit jejich rozpory a za účelem rekonstrukce chybějících článků řetězce vytrýdit všechny hypotézy a vybrat ty nejspolehlivější. Poté musí umístit „pravdivá fakta“ přesně na místo, kam patří jako výsledek i příčina, se všemi podrobnostmi. Oba tyto cíle jsou vpravdě nedosažitelné, protože, jak dobře víme, každý pozorovatel jakékoli bitvy, ať je sebevznešenější, je na tom jako Fabrizio del Dongo ze Stendhalova románu *Kartouza parmská* – nevidí nic víc než pouhou zmatenou vávu. Nikdo nikdy nepostihl a v celosti nepostihne změt tisíce propletených skutků, které se na bouvineské pláni ten den

složitě prolínaly mezi polednem a pátou hodinou odpolední, protože příčiny a důsledky této bitvy jsou z hlediska jejich bezprostředních účinků opravdu nesčetné a v pravdě nepostizitelné.

Úsilí směřující k dosažení obou těchto cílů nutilo historiky k abstrakci, k posuzování události z roku 1214 jakoby se jednalo o událost současnou. Ve vypjaté snaze o přesnost se tato historiografie, která usilovala o vědeckost, ve skutečnosti nedokázala dostatečně vyvarovat špatných interpretací a anachronismů. Protože sledovala výlučně politickou linii děje, její důvody a následky, nevědomky částečně tíhla k pohledu na Filipa II. Augusta, jenž se podobal Corneillovu pohledu na Pompeia, jehož podstatou bylo pojímání dějin jako výrazu určité touhy nebo vůle, které musejí čelit jiným touhám a vůlím v rámci neměnnosti „lidské přirozenosti“. Pozitivistická historiografie však nepostřehla všechny jemné posuny, které v Evropě v průběhu dvaceti generací neznatelně proměnily chování lidí a význam jejich činů. Tyto velmi pozvolné změny nám např. brání považovat kyrysara od Reichshoffenu za potomka bouvineského rytíře.

To je důvod, který mě vede k posuzování této bitvy a vzpomínek, které zanechala, z pozice antropologa, jinými slovy, snažím se o to, aby člověk oba jevy viděl zasazené do kulturního prostředí, jež se liší od prostředí, které dnes určuje náš vztah ke světu. Tento záměr mne nutí ke třem souběžným postupům. Vzhledem k tomu, že stopy událostí by nemohly být předmětem vhodné interpretace bez jejich předběžného zasažení do kulturního systému, který sám byl před určitou dobou poznamenán jejich otiskem, musíme se nejdříve zabývat vším, co již víme o této kultuře, abychom mohli podrobit kritickému zkoumání svědectví, která se nám z této doby dochovala. Tato událost je však natolik mimořádná, že po ní zůstávají neobyčejně hluboké stopy, které nám odhalují něco, o čem se v běžném životě mluví příliš málo. Tyto stopy totiž shromažďují v přesném bodu času a prostoru souhrn informací o soudobém způsobu myšlení a jednání. Přesněji řečeno,

vzhledem k tomu, že se jedná o bitvu, zprostředkovávají nám především informace o vojenském řemesle a o těch, kteří byli v tehdejší společnosti pověřeni vojenskými úkoly. Bouvineské bojiště se stává velmi výhodným pozorovacím stanovištěm pro zájemce o sociologii války na počátku 13. století v severozápadní Evropě. Konečně nás tyto stopy určitým způsobem poučují o kulturním prostředí, v jehož rámci se tato událost odehrála, jež však tuto událost přetrvalo. Ukazují, jak se chápání zažité události šíří v postupných vlnách, které však v závislosti na času a prostoru ztrácejí svou velikost a jsou postupně zkracovány. V této knize se rovněž pokusím o pozorování toho – půjde jen o jakýsi nástin a možná námět pro další výzkum –, jak imaginace a zapomínání působí na určitou informaci, jak záludně do vzpomínek pronikají prvky zázračna a legend, jaký osud mají památky uvnitř proměnlivé soustavy myšlenkových představ.

* * *

Za tímto účelem je dle mého soudu nejlepší na počátku čtenáři představit nejbezprostřednější, nejz rozsáhlejší a nejjasnější stopu této události, již je kronika Viléma Bretaňského.

Tento text pochází z prostředí francouzského královského dvora. Poskytuje oficiální zprávu o bitvě a zapadá do téměř staleté historiografické tradice, jejíž kořeny sahají k opatství Saint-Denis. V kryptě tohoto kláštera, v základech svatyně, o níž se vyprávělo, že ji přijel budovat sám Kristus, v blízkosti ostatků svatého ochránce, kterého mnozí přes výhrady vzdělanců ještě stále považovali za následovníka svatého Pavla, jsou seřazeny sarkofágy Dagoberta, Pipina Krátkého, císaře Karla Holého, Huga Kapeta a téměř všech francouzských králů. Tato nekropole skýtá úchvatný pohled na kontinuitu monarchie, na postupnou vládu tří dynastií: Merovejců, Karlovců a Kape-tovců. Více než o Remeš, města královských křtů a korunovací, se královská moc opírala o tyto hrobky. Do opatství, v němž byly po ceremonálu pomazání uloženy atributy moci, přijížděl

král, pokud měl vést vojska při obraně království, aby uchopil válečnou korouhev, zástavu svatého patrona. Když byl Suger, přítel z dětství dědečka Filipa II. Augusta, krále Ludvíka VI., uveden v Saint-Denis na počátku 12. století do opatského úřadu, jeho prvním cílem bylo slavnostní vymezení toho, co považoval za hlavní funkci svého kláštera. Aby ji zřetelně vyjádřil před světskými pohledy, započal okázalou rekonstrukci chrámu. V mistrovské syntéze, z níž tryská gotické umění – královské umění, „umění Francie“, jak se tehdy říkalo –, chtěl spojit císařskou estetiku z kraje kolem řeky Maas s estetickým cítěním Neustrie a s formálními inovacemi, které se právě rodily na jihu Galie. Nová bazilika tak vyjadřovala sjednocení celého království pod autoritou panovníka, prohlašovaného za přímého následníka Karla Velikého. Současně, zatímco se Kapetovci rozhodli zvolit své hlavní sídlo v Paříži a nikoli v Orléansu, Suger převedl ze Saint-Benoît-sur-Loire do Saint-Denis-en-France úkol oslavovat panovníky prostřednictvím psaného slova. Sám sepsal životopis Ludvíka VI. Byla to *vita*, jaké se sepisovaly na počest svatých a králů, posvěcených osob vyvolených Bohem, prodchnutých nadpřirozenou ctností a kouzelnou mocí uzdravovat nemocné. Po tomto životopisu mniši ze Saint-Denis cítili povinnost vylíčit pro budoucí pokolení a jejich poučení, jak tento muž, jehož korunu opatrovali a jehož tělesné ostatky převzali do péče, aby je obklopili věčnými a spásonosnými modlitbami, beze zbytku vykonával v čase, který mu byl vymezen, královský úřad.

Na počátku vlády Filipa II. Augusta jsme svědky velkého rozvoje písemnictví, poněvadž autorita krále Francie neustále rostla a protože si i všichni panovníci na Západě začali stále více uvědomovat, že panegyriky mohou v souvislosti s rozvojem psané kultury zajišťovat společenskou prestiž a posloužit i jako účinná zbraň v soupeření, které proti sobě stále více staví vnitřně konsolidované státy. V letech 1185–1204 bylo v Saint-Denis zkompileováno dílo nazvané *Dějiny franckých králů*. Můžeme se domnívat, že ho sepsal střídmý autor se smyslem pro přesnost, jenž se jmenoval Rigord. Dříve než vstoupil

do kláštera – a možná do něj vstoupil právě proto –, začal Rigord, který pocházel z jihu Francie, pravděpodobně sepisovat příběh o skutcích vládnoucího panovníka. V započatém díle pokračoval i v opatství až do roku 1206. První verzi díla zvaného *Gesta Philippi Augusti* dokončil v roce 1196, další pak o čtyři roky později. V této době byl Bretoňec Vilém příslušníkem nejužšího králova okolí. Věrně mu sloužil, vydal se do Říma vést choulostivá jednání o rozvodu Filipa II. Augusta a o jeho opětovném sňatku. Získal naprostou důvěru krále, který jej pověřil výchovou svého nemanželského syna Petra Charlota, a stoupal rychle vzhůru.

Vilém byl kulturním parvenu, jakých znala jeho doba mnoho. Pro toho, kdo tehdy hodlal, ač sám nízkého původu, stoupat na společenském žebříčku, bylo nejjednodušší dostat se na některou ze škol a naučit se dobře mluvit a psát latinsky. Vladaři potřebovali takto obdařené lidi, a proto je velmi dobře odměňovali. Ve skutečnosti však v této době existovaly pouze školy, jejichž úkolem byla příprava k plnění církevních úkolů. Školy, které příslušely ke klášterům, se laikům postupně uzavřely. Zbývaly ještě školy působící při katedrálních nebo kapitulních kostelech, ale i ony byly přístupné pouze klerikům. Bylo tedy nutné vstoupit do řad církve s tím, že se později člověk opět trochu od církve odpoutá a stane se účetním, rádcem, lékařem nebo zábavným společníkem jako tolik akademických odpadlíků před ním, zlákaných dobrými příjmy, které se preláti marně snažili přidržet u služby Bohu. Ve dvanácti letech Vilém opustil Bretaň, kde byla školní výuka velmi vzácná a nekvalitní, a odešel do „francouzských“ krajů, kde bylo školství lepší. Nejdříve studoval v Mantes, posléze na nejlepších školách v Paříži. Poté se pravděpodobně bez úspěchu vydal hledat štěstí zpět do rodného kraje. Mezi třicátým a čtyřicátým rokem se na něj usmálo štěstí. Podařilo se mu proniknout do prostředí královské kaple, kde se dobře dařilo celé řadě jeho spolužáků. Tato služba, zasvěcená modlitbě a dalším úkolům vyžadujícím vzdělání, vedla k nejvýnosnějším postům. Kdo se projevoval poslušně a důvtipně, tomu byla vy-

hrazena skvělá budoucnost. Kapetovec si podřídil vyšší klérus a požíval veškerou moc rozdělovat výnosná místa těm, kteří věděli, jak se mu zalíbit. Všichni, kteří se blížili k šedesátce, mohli tedy žít v očekávání příjemné kanovnické prebendy. Pokud si vedli zvláště šikovně, mohli se stát i biskupy, což se nakonec podařilo i Vilémovi. Po roce 1200 a po misi do Říma se stává nepostradatelným. Král jej chce mít stále po vlastním boku. Účastní se obléhání Château-Gaillard. Hlavním úkolem královského kaplana je zpívat společně s chórem onu nekončnou modlitbu, která má obklopovat postavu krále a každý jeho pohyb zasadit do tónin příslušného žalmu. V Bouvines uprostřed věry zpívá dál, za Filipovými zády. A právě zde se projevil. On první dokáže udělat událost z toho, co se toho dne odehrálo. V královské družině se toto vítězství skutečně jevílo tak významným, že pro uspokojení svého ochránce Vilém okamžitě sepsal přehnané svědectví. Co více, svůj příběh pojal jako přímé pokračování Rigordovy kroniky, kterou jiný mnich dovedl až do roku 1210. V opatství Saint-Denis získal její text, zkrátil jej a překlenul časovou proluku několika významnějšími událostmi, které měl v paměti a které mohly přispět k oslavě jeho pána. Sepsal tedy dějiny celé Filipovy vlády. Tím došlo k posunu, který si zaslouží naši pozornost. Historiografické dílo přechází z rukou řeholníků do rukou klerika, z opatství se stěhuje do samotného královského domu. Je to znamení konsolidace moci, která se poněkud vzdaluje liturgickým obřadům a začíná se sekularizovat. O tomto posunu svědčí i místo vyhrazené zbraním v samotném příběhu. Mnich Helgaud, autor životopisu krále Roberta Zbožného, se o sto padesát let dříve zajímal výlučně o modlitby, dobročinné skutky, poutě či zázraky a pěči o vylíčení bitev ponechal jiným. Vilém Bretaňský nelíčí prakticky nic jiného než bitvy. Ve své knize hodlá především oslavit bitvu u Bouvines. O tomto jediném dni píše obsáhleji než o předcházejících pěti letech. Vše ostatní je pro něho jen přípravou na to, co považuje za jakési naplnění. První verzi svého díla se tedy rozhodne ukončit pod tíhou události rokem 1214.

Vilém nám poskytuje příběh, který je samozřejmě upraven a který stále zdůrazňuje to, co může přispět k větší kapetovské slávě. Zachovává si však poctivost, pokud to je u člověka ve služebném postavení, který pomýšlí na vlastní stáří, vůbec možné. Vilém je zevrubný, přesný a jasný. Rétoričnost, snaha o okázalost a o předvedení klasické vzdělanosti jej příliš nezatěžují. Jedním slovem, jde o nejlepší svědectví. Jeho spis je latinský, je psán jazykem vzdělanců a kněží, neboť dvůr krále pomazaného Bohem, svatého, jako je svatý sám biskup, je především kaplí. Právě v této církevní podobě mniši ze Saint-Denis Vilémův spis převzali a zařadili jej do velké kroniky, kterou sepisovali od jednoho panování k druhému. Avšak v roce 1274 se opat kláštera rozhodl, že nechá Vilémovo dílo společně s celým historiografickým souborem, do něhož Vilémův příběh zapadl, přeložit do lidového jazyka. Snaha poskytnout oficiální dějiny monarchie širší veřejnosti, všem zvědavým lidem, kteří nenavštěvovali školy, byla znamením další kulturní proměny. Rozhodl jsem se vám předložit k četbě právě tento překlad. Jedná se o obdivuhodnou prózu, šťavnatou a živou. Musel jsem ji však částečně adaptovat, aby byl její text snadno pochopitelný, aniž by ztratil na zajímavosti.

Avšak aby každý mohl sledovat představení, je nutné nejdříve představit jeho účastníky, rozestavět kulisy a shrnout ve velmi stručném úvodu zápletku, o níž není v samotném příběhu ani slovo a která přesto míří k bouvineskému jitra.